

УДК 72.01

Г.Н. Ушаков,

*кандидат архітектури, доцент Київського національного університету
будівництва і архітектури*

ФОРМУВАННЯ НАПРЯМІВ В СВІТОВІЙ АРХІТЕКТУРІ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Анотація: у статті досліджуються закономірності формування основних напрямів в архітектурі початку ХХІ століття. Пропонується система зв'язків між напрямами ХХ та ХХІ століть. Наведено характеристику таких напрямів сучасної архітектури: екологізм, біоморфізм, техномофізм та кібернетизм.

Ключові слова: сучасна світова архітектура, архітектурний напрям, морфологія, концепція, екологізм, біоморфізм, техномофізм, кібернетизм.

На сьогодні минуло вже десять років ХХІ століття і ми можемо аналізувати вже застиглу архітектурну історію новітньої доби. І відразу бачимо принципові зміни в архітектурі нового століття порівняно з кінцем попереднього. Загальноприйняті обґрунтування напрямів кінця ХХ століття вже не пояснюють новітніх явищ в архітектурі та дизайні. Наприклад, такі зрозумілі та «класичні» деконструктивізм та хай-тек набули розвитку та утворили нові розгалуження, збагатившись новими концепціями та технологіями. Отже є цілком своєчасним та необхідним систематизувати нові явища, виявити їхні зв'язки з передумовами та дослідити можливості подальшого розвитку. Ці завдання перед світовою архітектурологією залишаються відкритими.

Над проблемою узагальнення та докладного вивчення стильових течій в світовій архітектурі кінця ХХ – початку ХХІ століття працюють М. Віглі, Ч. Дженкс, Ф. Джодідіо [7], І.О. Добрицина [2], А.В. Іконніков, О.Г. Раппапорт, О.В. Рябушин, М.В. Шубенков [5] та інші дослідники. Більшість найсучасніших стильових явищ отримали загальноприйняті назви чи, навіть, кілька. Однак швидкі зміни в сучасному світі, мистецтві, архітектурі та дизайні вимагають постійно виробляти теоретичні концепції та підґрунтя, впливати на формування понять, пропонувати логічні та обґрунтовані теорії розвитку сучасної архітектури у сучасних засобах інформації. Інакше ці функції і далі будуть виконувати швидкі але не завжди досвідчені автори публікацій на численних інтернет-порталах та на сторінках періодичних видань. Ці інформаційні ресурси разом з якісною фотозйомкою часто лише розповсюджують плутанину значень та понять і в кращому випадку транслюють висловлювання архітекторів.

На перший погляд новітня архітектура виглядає настільки різноманітною, що складається враження щодо практичної відсутності якихось загальних рухів. Однак узагальнення багатьох реалізованих та концептуальних об'єктів останніх років дає підстави для іншої гіпотези: серед всього різноманіття існує певна кількість основних напрямів, які, на відміну від історичних стилів та стильових течій ХХ століття, існують у формі сукупності внутрішніх течій та сполучаються і доповнюють одне одного. При цьому заявили про своє існування величезна кількість течій, але у певний період основними виступають ті, що належать до однієї з сукупностей (пучків) певного напрямку.

Зручним шляхом визначення течії чи цілого напрямку, існуючого чи потенційного, є такий підхід. Архітектурна течія чи напрям формується за морфологічною, концептуальною чи морфологічно-концептуальною ознакою. Отже формулою течії чи напрямку є або певна морфологія, або певна концепція або поєднання певної морфології з певною концепцією (чи, навіть, кількома). Наприклад, екологізм є концептуальним напрямом, бо існує в різноманітних архітектурних формах, а хай-тек розвивається у певному композиційному полі (виявлення тектоніки сучасних конструкцій, відсутність декоративності, правильна геометричність і так далі), тому він є морфологічним. Еко-тек є морфологічно-концептуальною течією, бо поєднує високі технології інженерних систем і конструкцій від хай-теку з екотехнологіями.

Розглянемо напрями в світовій архітектурі, що, на наш погляд, є серед основних та активно розвиваються саме на початку ХХІ століття. Взаємозв'язки між напрямками сучасної архітектури межі століть наведено на рис. 1. Виявлені найбільш суттєві зв'язки, що показують передумови та післядію нових напрямів.

Таким чином в узагальненому вигляді напрями, що сформувались чи принципово «переформувались» саме на початку ХХІ століття, можна умовно відрізнити як: ЕКО-, КІБЕР-, ТЕХНО- та БІО-напрями. Кожен з цих напрямів включає певну кількість стильових течій та авторських стилів, які на практиці сполучаються іноді з кількома течіями зсередини інших напрямів. Продовжують свій розвиток в майбутнє і такі напрями, як органічна архітектура, регіональні етно-стилі, хай-тек та інші потужні рухи ХХ століття. На певному етапі в майбутньому має набрати потужність напрям нової декоративності, що пульсує протягом усієї історії архітектури.

Пропонуємо використовувати при аналізі певного напрямку, стильової течії чи авторського стилю таку послідовність опису:

- ознаки;
- передумови формування;
- періодизація та види (окремі течії всередині напрямку);

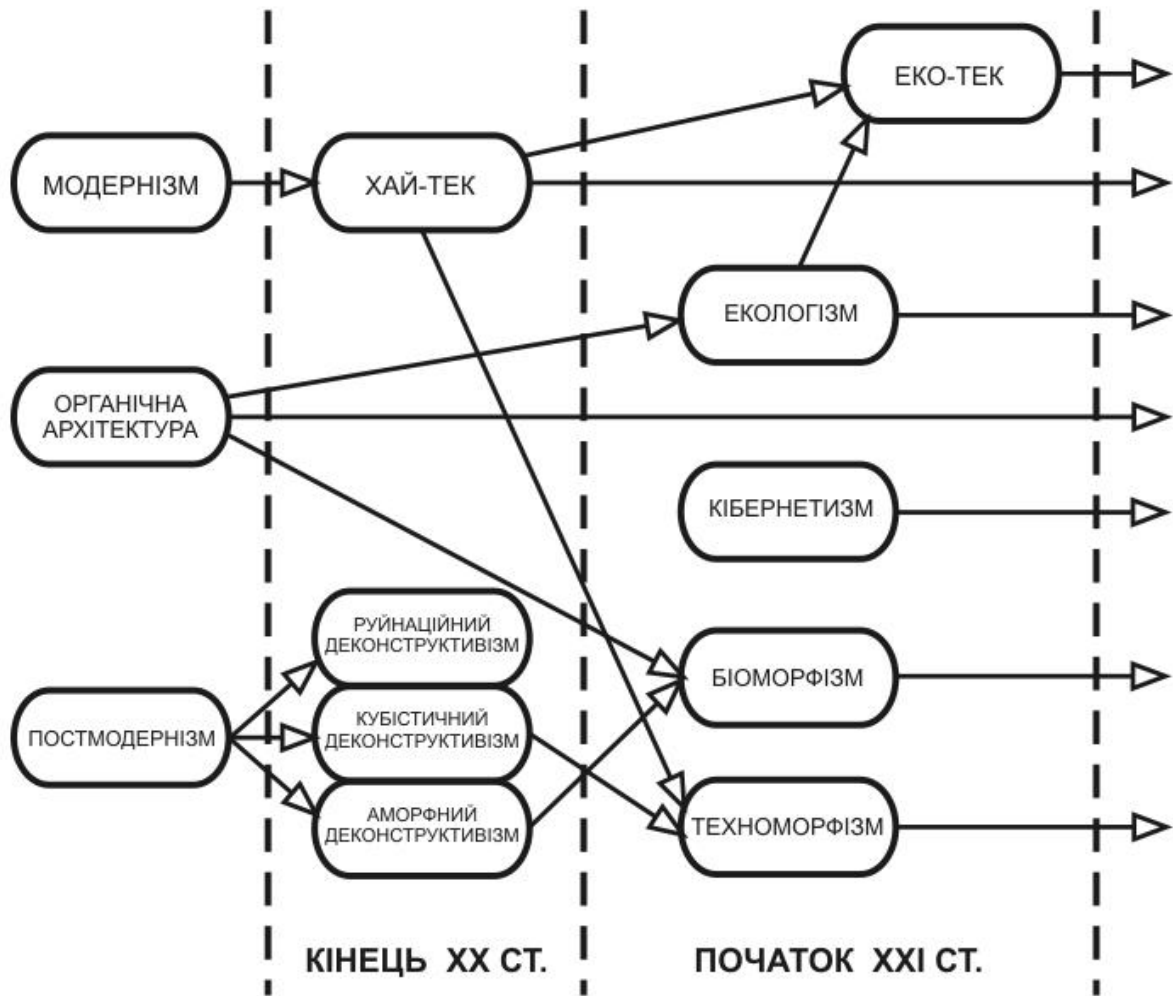

Рис. 1. Взаємозв'язок напрямів в архітектурі кінця XX – початку XXI ст.

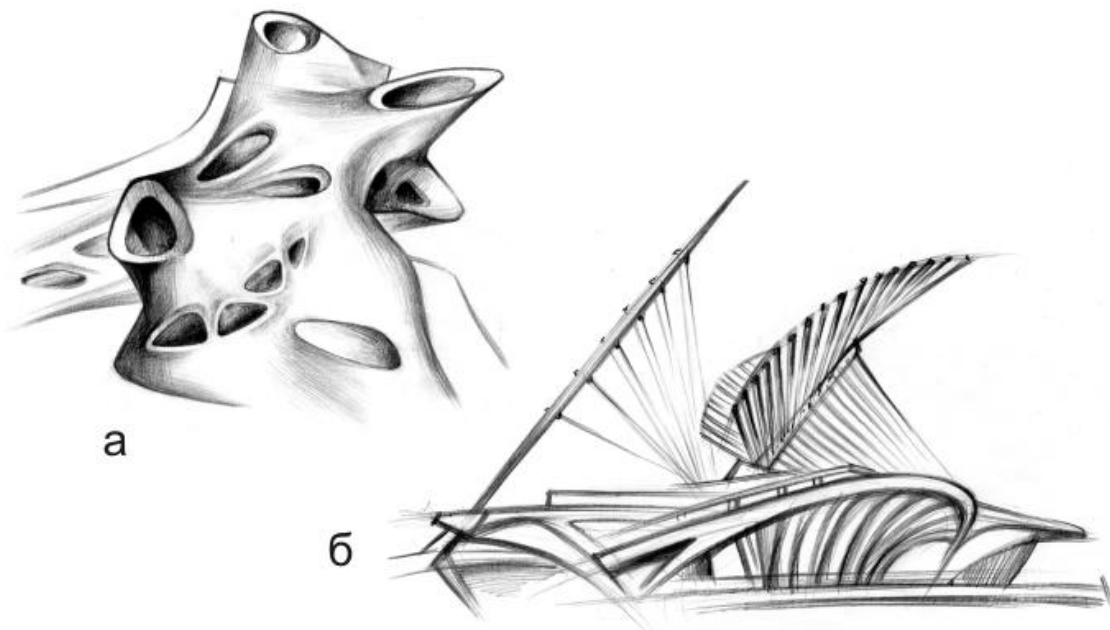

Рис. 2. Біоморфізм: а – біоморфна поверхня, проект музею мистецтв в Каль'ярі, Італія, 2006, арх. З. Хадід та ін. ; б – структурний біоморфізм, музей мистецтв в Мілуокі, США, 2001, арх. С. Калатрава.

- архітектори та архітектурні бюро;
- вплив та можливий розвиток;
- об'єкти.

Екологізм сьогодні – це один з домінуючих концептуальних напрямів сучасної архітектури, що може отримати реалізацію в сполученні з будь-якою морфологією. Однак акцентом буде все одно якість взаємодії об'єкта з середовищем, здатність об'єкта позитивно впливати на негативні сторони існуючого середовища і якість новоствореного середовища всередині об'єкта.

Основними передумовами формування екологізму є: розвиток екотехнологій, зміна суспільного ставлення до оточення, вплив органічного підходу в архітектурі, звернення до традиційної архітектури.

Всередині екологізму вже є чимало підходів, які часто поєднуються. Це: зелені будівлі, енергоефективна та енергоактивна архітектура, автономна архітектура для суворих умов, екоміста та ін.

Більшість сучасних архітекторів та архітектурних бюро так чи інакше звертаються до екологізму і ставлять еко-якості об'єкту на перше місце концепції.

Таким чином екологізм впливає на всі інші напрями і поступово стане необхідною складовою завдання на створення будь-якого об'єкта.

Біоморфізм – це напрям, що відтворює складність природних форм, розвиває ці принципи формоутворення, застосовуючи динамічні поверхні та структури (рис. 2).

Передумовами формування біоморфізму є: експресіонізм, творчість А. Гауді та Ф. Отто, біонічні об'єкти напряму органічної архітектури, аморфний деконструктивізм, досягнення біоніки, будівельних технологій та засобів комп'ютерного проектування, біонічний підхід в промисловому дизайні.

В цьому напрямі активно працюють: Бен ван Беркель (UNStudio), С. Калатрава, Я. Макфарлейн, В. де Прикс, Х. Рашид (Asymptote), Л. Спайброк (NOX), М. Фуксас, З. Хадід, Ж. Херцог і П. де Мерон, група LAVA, група Magma Architecture, група MVRDV та ін.

Біоморфізм в подальшому розвитку має тенденцію до синтезу з іншими напрямками. При цьому найбільш потужним може стати екологічний біоморфізм.

Техноморфізм – це напрям, що спирається на «машинну» морфологію, підкреслює штучність, динамізм, трансформацію, багатофункціональність (рис. 3). Це також складність, але інша, ніж в біоморфізмі, де над складністю домінує єдність форми та інтеграція елементів. Для композицій техноморфізму характерне виявлення частин і елементів, зв'язків між ними, виявлення руху чи

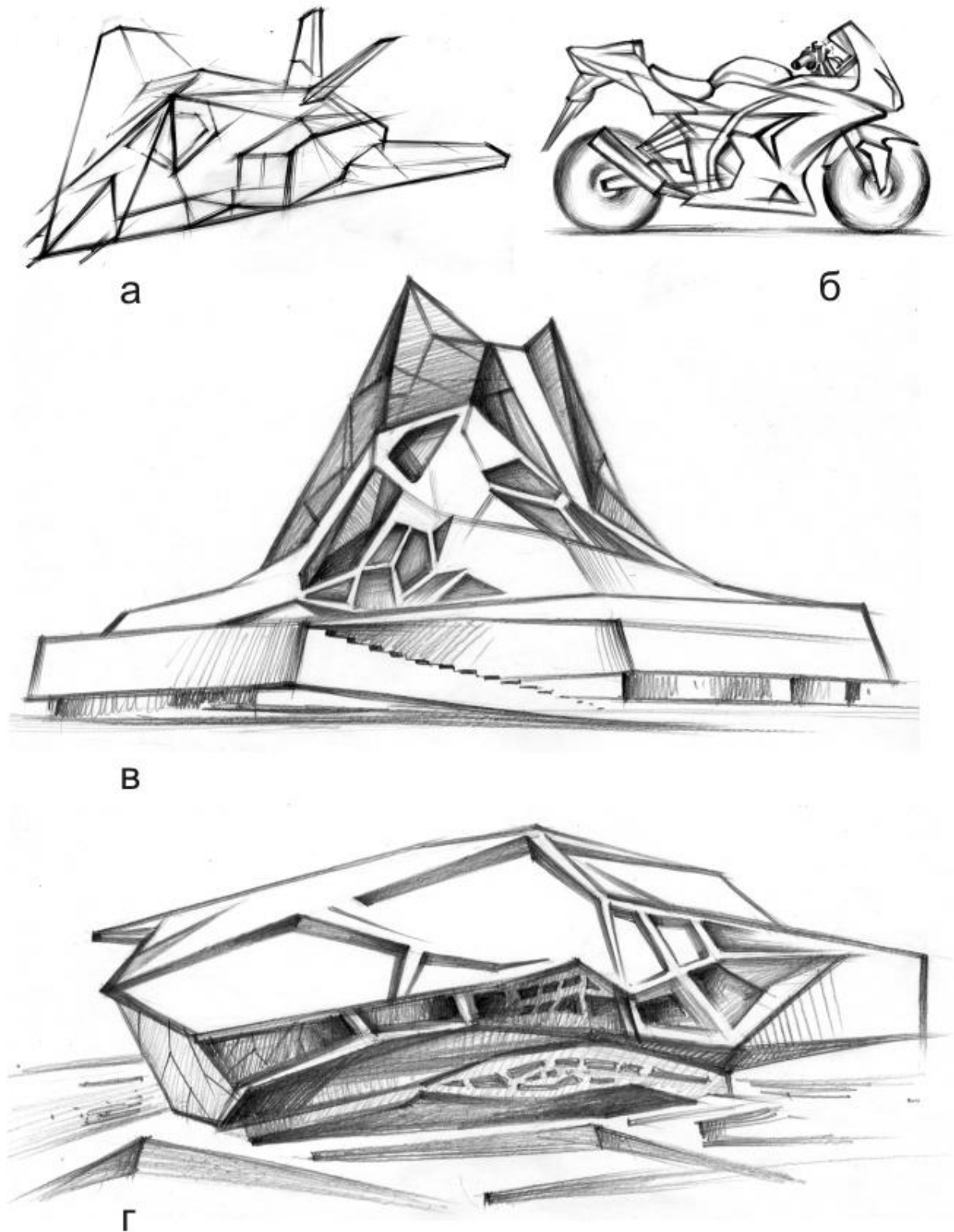

Рис. 3. Техноморфізм: а, б – приклади виявлення техностилістики в дизайні сучасних транспортних засобів; в – проект Національної бібліотеки в Празі, Чеська Республіка, 2007, арх. Т. Віскомбі; г – проект музею сучасного мистецтва в Шеньчжень, КНР, 2007, арх. Т. Віскомбі.

його образу. Застосовуються ламані лінії, багатокутники та багатогранники, форми елементів механізмів, транспортних засобів.

Передумовами формування техноморфізму є: авангард початку ХХ ст., футуризм, конструктивізм, хай-тек, кубістичний деконструктивізм, техноморфізм в промисловому дизайні, стилістика ускладнених машинних форм в фантастичному кінематографі (наприклад, морфологія космічних станцій, роботів-трансформерів).

Цей напрям активно впроваджують, наприклад, група Plasma Studio, Т. Вискомбі (Emergent).

Кібернетизм – це концептуальний напрям, що поєднує вже чимало течій на основі сучасних технологій створення віртуального середовища та синтезу цього середовища з реальним. Кібернетизм впроваджує медіа-технології поверхонь-екранів, голографічних проєкцій, стилістику мікросхем, баз даних, прозорості і напів-реальності, створює середовище високої інформативності та змінності.

Передумовами кібернетичного напрямку є: розвиток комп'ютерних технологій, зокрема можливостей створення віртуального середовища та ілюзійних засобів трансформації та альтернативної трансляції сприйняття реального середовища, кінематографічні середовища фантастичних фільмів.

Цей напрям включає в себе такі різноманітні прояви: медіа-фасади, параметричне проектування, що генерує об'єкти, архітектура віртуального середовища, інтерактивне середовище, що реагує на людину та внутрішні процеси, комплексні інтелектуальні системи типу «розумний будинок» та ін.

Архітектори та архітектурні групи, що активно застосовують здобутки кібернетизму: Н. Денарі, Т. Іто, Г. Лінн, К. Остерхейс (ONL), Х. Рашид (Asymptote), М. Янтцен, група MVRDV, група SERVO, група UNITED ARCHITECTS та ін.

Виявлені у статті особливості значних напрямів в новітній архітектурі, зв'язок цих напрямів з попередніми течіями, наведений підхід до узагальнення неймовірного розмаїття явищ – все це стане у нагоді при аналізі та прогнозуванні розвитку сучасної архітектури і допоможе у навчальному процесі.

Подальші дослідження процесів утворення та перетворення архітектурних течій та напрямів дозволить сформуванню дійсно наукової картини розвитку сучасної архітектури.

Література

1. Данилова Э.В. Развитие формообразующих идей кубизма и футуризма в архитектуре деконструктивизма: дис. ... кандидата архит.: 18.00.01 / Данилова Элина Викторовна. – М., 2001. – 170 с.
2. Добрицына И.А. От постмодернизма – к нелинейной архитектуре: Архитектура в контексте современной философии / И.А. Добрицына – М.: Прогресс-Традиция, 2004. – 470 с.
3. Заславская А.Ю. Особенности органического подхода в архитектуре конца XX – начала XXI века: дис. ... кандидата архит.: 18.00.01 / Заславская Анна Юрьевна. – Нижний Новгород, 2008. – 191 с.
4. Шаповал Н.Г. Прикладна теорія архітектурної композиції: Навч. посібник / Н.Г. Шаповал – К.: КНУБА, 2000. – 372 с.
5. Шубенков М.В. Структурные закономерности архитектурного формообразования / М.В. Шубенков – М.: Архитектура-С, 2006. – 320 с.
6. 100 чудес современной архитектуры / Пер. с англ. – М.: ЗАО «БММ», 2006. – 240 с.
7. Philip Jodidio. Architecture Now. – № 5, 6, 7. – Tashen.
8. The architecture of variation / Edited by Lars Spuybroek. – London: Thames & Hudson, 2009. – 197 p.

Аннотация

В статье исследуются закономерности формирования основных направлений в архитектуре начала XXI века. Предлагается система связей между направлениями XX и XXI столетий. Приведена характеристика таких направлений современной архитектуры: экологизм, биоморфизм, техноморфизм и кибернетизм.

Ключевые слова: современная мировая архитектура, архитектурное направление, морфология, концепция, экологизм, биоморфизм, техноморфизм, кибернетизм.

Annotation

In article the mechanism of formation of the main trends in architecture of the beginning of the XXI century are investigated. The system of connections between the trends of XX and XXI centuries is offered. The characteristics of these trends in modern architecture were made: ecologism, biomorphism, technomorphism and cybernatism.

Key words: modern world architecture, architectural trend, morphology, conception, ecologism, biomorphism, technomorphism, cybernatism.